

**FORMATION OF WORLDVIEW CULTURE OF THE FUTURE
PRIMARY SCHOOL TEACHER IN THE CONDITIONS
OF THE NEW UKRAINIAN SCHOOL BY MEANS
AND IN THE PARADIGM OF INFORMATION
AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES**

**ФОРМУВАННЯ СВИТОГЛЯДНОЇ КУЛЬТУРИ
МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ
В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ
З ДОПОМОГОЮ ТА В КОНТЕКСТІ
ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ**

Nataliia Olkhova¹

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-151-0-11>

Abstract. The system of values of the New Ukrainian School (NUS) is designed to adapt Ukraine's education system to progressive world standards in line with the prospects of sustainable development and lifelong learning while preserving the best traditions of national pedagogy. In the vector of such ambitious plans and positive prospects for qualitative changes in education and other areas of social life, the personality of the NUS teacher becomes central and conceptualized around the problem of forming a worldview culture, which we propose to specify by the definition of "positive worldview culture of the teacher." At present, there is a clear need for high-quality methodological generalization. Thus, the aim of current study is investigation on the mutual integration of concepts of worldview of primary school teachers, ideological-axiological and practical aspects of NUS and ICT implementation as one of the central methodological lines of the renewed primary school in Ukraine. As a result of the conducted research, the concept of worldview culture of primary school teachers is analyzed, directions and sources of formation

¹ PhD in Pedagogy, Associate Professor,
Senior Lecturer at the Department of Theory and Methods of Primary Education,
Lesya Ukrainka Volyn National University, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0006-4242>

of worldview culture of future primary school teachers are determined. The main desirable features of worldview culture of future NUS teachers formed during acquiring professional competences in HEIs are structured, and the potential for forming a worldview culture through ICT is outlined. The conducted work actualizes the conclusion about the need for increased attention to the system of training organization of future NUS teachers to the fundamentally important concept of positive worldview culture. In the organization of work on the formation of the worldview culture of the future primary school teacher by university teachers, the image of a motivated (this is how it is outlined in the NUS Concept) creative and responsible teacher working constantly on his own personal and professional improvement in an atmosphere of partnership between all participants should be targeted. The NUS Concept states that the permeability of ICT is one of the main tools for NUS success. In addition, the manner of implementation of ICT should be transformed from episodic to thoughtful and holistic application, which would cover all types of educational activities. Accordingly, if the worldview culture is both the foundation and generalization of pedagogical development, then ICT is a mechanism that triggers the movement and development of knowledge and skills of teachers, shaping his attitude to the world, professional activity and himself in the context of pedagogical work. Pedagogical process organized on the basis of academic freedom and impartiality is very important. Promising areas of further research on the topic is the organization of empirical research on diagnosis, correctional and modeling influence on the formation of the worldview culture of the future primary school teacher in the conditions of NUS, especially in the paradigm of end-to-end ICT integration.

1. Вступ

Нова українська школа (НУШ) концептуалізується як ключова освітня реформа за всі роки незалежної України. Вона передбачає кардинальні зміни в освітньому механізмі, що адаптують систему освіти в Україні до прогресивних світових стандартів у руслі перспектив сталого розвитку та освіти впродовж життя (англ. *lifelong learning*), водночас зберігаючи та втілюючи найкращі традиції національної педагогіки. Принципове значення НУШ у тому, що інституційно це відправна точка для послідовного реформування всієї освітньої верти-

калі. Якісна імплементація засад НУШ передбачено стане каталізатором якісних освітніх змін і запорукою якісних трансформацій усього соціального механізму. І цей процес уже дає свої результати. Так, сам новий Закон «Про освіту» [20], що регламентує фундаментальні концепти та окреслює парадигму НУШ, було ухвалено ще у вересні 2017-го року. Відповідно, уже в лютому 2018-го року Кабінетом Міністрів України було затверджено також новий Державний стандарт початкової освіти [19]. 16 січня 2020-го року було ухвалено Закон «Про загальну середню освіту» [21], який продовжує розвивати надбання НУШ, актуалізуючи їх на новому рівні – відповідно до освітніх потреб та особливостей психофізичного розвитку учнів середньої школи. Поступово реформування в руслі цінностей, що становлять аксіологічну основу НУШ, охоплюють усю систему освіти. Система організації середовища трансформації освітньої системи насамперед передбачає трансформацію учасників освітнього простору, де два інтегровані його полюси (учитель, з одного боку, та учень, з іншого) взаємно залежать: передумовою виховання соціалізованої, компетентної адаптованої до умов сучасного світу молоді ще з найнижчих щаблів освітньої піраміди є цілісна особистість учителя, а саме ті світоглядні установки, які визначають його професійну діяльність та є проявом загальної *світоглядної культури*.

У разі невідповідності світоглядної картини світу вчителя світоглядним основам, що лежать в основі філософії НУШ, когнітивно-праксеологічний дисонанс, що неминуче виникатиме на цьому ґрунті, цілком девальвує прописані статутами інноваційні цінності реформованої початкової школи. Саме тому формування світоглядної культури вчителя є питанням значної актуальності й запорукою успішної та послідовно імplementованої аксіологічної складової НУШ [7, с. 15].

Особливої уваги слід надати проблемі формування світоглядної культури майбутніх учителів у процесі їхнього професійного становлення та набуття фахових компетентностей. На нашу думку, від якостей формування світоглядної культури майбутнього вчителя початкових класів залежить не тільки його власний професійний успіх та навчальні, розвивальні, виховні досягнення його учнів. Оскільки молоді вчителі, професійна свідомість і спрямованість яких формувалася вже в руслі НУШ, здатні не тільки краще засвоювати й тран-

словати інноваційну програму початкової школи, але також якісно й різносторонньо впливати на професійну діяльність своїх старших колег, яким задля здійснення професійної діяльності в межах НУШ доводиться перекваліфікуватися, що, як відомо, є складним та неоднозначним процесом. Отже, молоді вчителі початкових класів, професійно сформовані в аксіологічній площині НУШ, здатні стати ефективними фасилітаторами в адаптації до нових вимог професійної діяльності вчителів старших поколінь.

Наразі проглядається чітка необхідність якісного методологічного узагальнення: щодо взаємної інтеграції концептів світоглядної культури вчителя початкових класів, ідейно-аксіологічної й практичної сторін імплементації НУШ та ІКТ як однієї з центральних методологічних ліній оновленої початкової школи в Україні. Це й становить *мету нашого дослідження*. Зазначена мета передбачає виконання спектру дослідницьких *завдань*: (1) проаналізувати поняття світоглядної культури вчителя початкових класів; (2) визначити напрямки та джерела формування світоглядної культури майбутніх учителів початкової школи; (3) окреслити потенціал формування світоглядної культури засобами ІКТ; (4) структурувати основні бажані риси світоглядної культури майбутнього вчителя НУШ, що формуються під час навчання в ЗВО; (5) намітити перспективи подальших досліджень із теми.

Під час підготовки статті було застосовано такі методи, як: метод спостереження, опису, комплексного аналізу, аналізу нормативно-регуляторної бази щодо імплементації НУШ та оновленого стандарту освіти. Залучено також функціональний метод, метод порівняння, методи системного аналізу, узагальнення та абстракції.

2. Контекст проблеми формування світоглядних установок вчителя НУШ

Оновлений Стандарт початкової освіти передбачає зміни не тільки щодо навчально-виховного процесу молодших школярів, але й документально фіксує необхідність застосування вчителями інноваційних підходів до організації педагогічної діяльності. Це стимулювало масштабне перенавчання вчителів початкової школи впродовж 2018–2019 років. Метою таких заходів була допомога вчителям: а) в оволодінні необхідними знаннями й навичками для ефективної

роботи в парадигмі НУШ; б) у набутті ними релевантних компетентностей; в) у подоланні стереотипного бачення системи початкової освіти, що була закладена професійними ідейними цінностями, що сьогодні не відповідають потребам часу і безпосередньо завданням сучасної школи як важливого соціального інституту, котрий рухає увесь процес якісних суспільних перетворень. Навчання проходило як дистанційне (онлайн) навчання, локалізуючися на платформі EdEra. Однак передбачено також більш практично спрямовані очні сесії під супроводом спеціально підготовлених коучів. Отже, алгоритм реформування початкової школи в руслі НУШ доречно передбачив, що першим кроком у цьому напрямку є адаптація до нової системи освіти самих учителів. Проте трирічний досвід імплементації НУШ виявив, що однією з суттєвих перешкод щодо повноцінного запровадження реформованої освітньої моделі є якраз світоглядна стереотипність учителів НУШ. Саме світоглядна культура є тим фундаментальним елементом професійної особистості вчителя, що, з одного боку, принциповий для нових стандартів, а з іншого, значно складніше піддається адаптаціям.

Однак попри вагомість і актуальність питань формування світоглядних першооснов для подальшого професійного успіху майбутнього вчителя НУШ в офіційних нормативно-регулятивних документах украї мало йдеться про світогляд учителя НУШ. Поодинокі згадки про світогляд у них стосуються не особистості вчителя, а наводяться в контексті результатів педагогічного впливу на учня НУШ. Зміни в системі початкової школи стимулювали відповідні адаптаційні зміни й у системі університетської підготовки учителів початкових класів. Так, 05 травня 2020 року Міністерством освіти і науки було опубліковано для громадського обговорення попередньо розроблений МОН спільно з Українським інститутом розвитку освіти та допомоги колективу профільних спеціалістів проєкт Професійного стандарту за професією «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти». А вже 29 грудня 2020 року Стандарт було затверджено Міністерством розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України (Мінекономіки) за погодженням із Національною академією педагогічних наук України та Профспілкою працівників освіти і науки України. Основою стандарту є компетентнісний підхід до організації освітнього процесу, що став рушієм змін для всієї освітньої

вертикалі. Отже, освітньо-професійні програми для спеціальності 013 Початкова освіта організуються відповідно до дотичних нормативно-регулятивних документів, а саме з урахуванням: розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року», редакції наказу Міністерства освіти і науки України від 21 грудня 2017 р. № 1648, положення Закону України «Про освіту» (2017 р.), нового Державного стандарту початкової освіти, Професійного стандарту «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти». Попри широту інституційно-регулятивного охоплення проблем підготовки якісних кадрів для імплементації концепції НУШ дуже мало, навіть більш як побіжно (як демонструє аналіз загаданих нормативних документів та порівняльний аналіз освітньо-професійних програм для спеціальності 013 Початкова освіта топових педагогічних вишів України) приділено уваги проблемам формування світогляду педагога, що навчає учнів молодшого шкільного віку. Конкретно ж про світоглядну картину світу майбутнього вчителя НУШ узагалі не йдеться, термін «світоглядна культура» у проаналізованих документах не фігурує. Хоча якраз це питання є принциповим, фундаментальним для інтеграції в сучасне освітнє середовище інновацій, що задекларовані НУШ.

У Професійному стандарті до переліку трудових функцій та професійних компетентностей [16], що їх визначають, відповідно до парадигми ключових понять нашого дослідження, а саме концепту світоглядної культури найбільш відповідними є: здатність добирати й використовувати сучасні та ефективні методики і технології навчання, виховання, розвитку учнів, здатність розвивати в учнів критичне мислення, формувати ціннісні ставлення в учнів (*предметно-методична компетентність*). У той же час Стандарт визначає суть інформаційно-комп'ютерної компетентності як орієнтуватися в інформаційному просторі, здійснювати пошук і критично оцінювати інформацію, оперувати нею у професійній діяльності, ефективно використовувати наявні та створювати (за потреби) нові електронні (цифрові) освітні ресурси, використовувати цифрові технології в освітньому процесі. Цими двома компетенціями визначаються й уможливорюються дві

наступних: інноваційна компетентність та рефлексивна компетентність, що виражається в умінні застосовувати інновації у професійній діяльності (інноваційна компетентність), здатності здійснювати моніторинг власної педагогічної діяльності й визначати індивідуальні професійні потреби (рефлексивна компетентність). Пірамідално все зазначене результує й узагальнюється в мотивацію та навички навчатися впродовж життя.

Отже, насправді поняття світоглядної культури та інформаційно-комп'ютерних технологій, попри зовнішню семантико-змістову віддаленість і різновекторність, насправді дотичні й, синергізуючися, забезпечують адекватну «педагогічну форму» здобувачів спеціальності 013 Початкова освіта, а згодом – учителя НУШ. Якщо світоглядна культура є водночас фундаментом і узагальненням педагогічного розвитку, то ІКТ – механізмом, що запускає рух і розвиток системи знань та вмінь педагога, формуючи його ставлення до світу, професійної діяльності та самого себе в контексті педагогічної праці. У середовищі інформаційної ери синтез духовних першооснов і технічних засобів досягнення мети й побудови системи педагогічних цінностей та уявлень уже не видаються суто механістичними, неприродними. У той же час розбудова світогляду й формування світоглядної культури педагога без залучення ІКТ видається анахроністичною й узагалі такою, що не може бути якісно реалізованою. Також доречно зауважити, що й використання ІКТ без достатньо сформованої світоглядної культури педагога втрачає системність і організаційну єдність, стаючи випадковим, епізодичним і однозначно менш результативним. Так, на нашу думку, формування позитивної світоглядної культури майбутнього педагога можливе лише за умови єдності процесу навчання й професійного становлення з ІКТ.

У сучасній науковій літературі питанням формування світоглядної культури майбутнього вчителя НУШ ситуація не кардинально краща. Так, лише побіжно згадують про світоглядні першооснови формування світоглядної культури майбутнього вчителя початкових класів НУШ у своїх працях О. А. Голюк, Н. О. Пахальчук [9]; І. Дорож, А. Ковальчук [10], А. С. Дрокіна [11], Л. О. Дубровська, В. Л. Дубровський [12]; Н. О. Кушнір та В. В. Шакоцько [15] та ін. Однак питання світоглядної культури учителів НУШ тут не є концеп-

туальним. У дискурсі про зміни і змісті підготовки вчителів початкової школи насамперед акцентуються прагматичні питання адаптації до системи НУШ переліку навчальних дисциплін в освітньо-професійних програмах здобувачів спеціальності 013 Початкова освіта, оновленні структурної частини педагогічних практик. Фігурують також загальні питання підвищення кваліфікації викладачів педагогіки, психології: особливий наголос робиться на методиках навчання предметів початкової школи з питань педагогіки співробітництва, застосування інноваційних педагогічних технологій, вимог нових освітніх стандартів до результатів навчання та до ролі вчителя початкової школи в сучасному навчально-виховному процесі. Йдеться і про забезпечення права учителя початкової школи дотримуватися автономії педагогічної діяльності [15].

Без спеціального наукового націлювання на систему НУШ, однак конкретно про світоглядні основи професійної діяльності вчителів початкової школи йдеться у працях А. С. Баранової [5], І. А. Ковальчук [6], Ю. О. Хайрулліної [11], З. М. Хитрої [12] та ін.

Питання використання ІКТ учителями молодших класів, зокрема у контексті університетської підготовки спеціалістів початкової школи, висвітлюють у своїх працях В. М. Андрієвська, А. І. Прокопенко [1; 2], Н. Бабовал [3], Н. О. Сінельнікова [22], О. Г. Ярошенко, О. Д. Самборська, А. Ків [35], І. М. Гомес-Трігерос, М. Руїс-Банюлс, Д. Ортега-Санчес [27] та ін. У працях названих дослідників детально обґрунтовується використання ІКТ, зокрема у межах концепції НУШ, чи взагалі з урахуванням середовища професійної підготовки ЗВО та з урахуванням вікових особливостей майбутніх учителів та з орієнтацією на організацію педагогіки партнерства (особливо в плані організації комунікативної взаємодії з / між батьками, учителями, учнями). Однак жодна зі згаданих та інших праць не розглядає конкретно специфіку формування світоглядної культури майбутнього вчителя початкових класів засобами ІКТ. Серед оглянутих найбільш близькою до контексту нашої праці є робота П. М. Курупа, Х. Лі, Г. Пауелла, М. Брауна [29]. Це дослідження було зосереджено на розгляді переконань, розуміння й намірів вчителів початкових класів викладати за принципами STEM (Science, Technology, Engineering and Mathematics – наука, технологія, інженерія і математика). На

думку авторів, саме переконання, розуміння й наміри формують платформу, на ґрунті якої майбутні учителі молодшої школи нарощують свій потенціал організувати навчання за установками STEM для дітей молодшого шкільного віку. Нагадаємо, що ІКТ розглядається як інструмент реалізації STEM-педагогіки [23]. Навчання студентів педагогічних спеціальностей використовувати потенціал ІКТ передбачає надання студентам можливості відповідально вирішувати проблеми, пов'язані зі зміною та належним використанням технологій, з урахуванням того, що освіта повинна відображати світорозуміння певної епохи. Це, у свою чергу, актуалізує концепт «life-worthy learning» (дослівно «навчання, гідного життя») [31], мета якого – організувати навчальне середовище таким чином, аби підготувати молодь, виховати її резистентною до особливостей життя в мінливому світі сучасного. Висновок: майбутні вчителі початкових класів повинні мати компетентність та впевненість (що забезпечується переконаннями, відповідними особистісно-професійними установками – категоріями світоглядної культури) у забезпеченні STEM-освіти та її зв'язку з повсякденним життям учнів [30]. Потреби освіти двадцять першого століття детермінують виклики, що стоять перед подоланням стереотипів традиційної дидактики початкової школи [14]: існує нагальна потреба адаптувати шкільну практику організації педагогічного процесу вчителями до діяльності й викликів цифрової епохи (англ. Digital Age). Однак досягти цього максимально природно, нефорсовано, злагоджено можна лише за тієї умови, якщо сучасні технології стануть частиною, рушієм і детермінантою особистісно-професійного світогляду – позитивної світоглядної культури майбутнього педагога.

Так, аналіз літератури дає змогу досягти висновку, що питання формування світоглядної культури майбутнього вчителя початкових класів в умовах НУШ наче й розглядається паралельно (адаптація системи викладання в ЗВО, щоб підготувати здобувачів до оновленого середовища освіти й професійної діяльності; особливості світогляду учителів початкової школи) з питаннями ІКТ, проте з дуже обмеженим або взагалі неакцентованим, деактуалізованим зв'язком із ІКТ як інструментом розширення, збагачення позитивної світоглядної культури майбутнього вчителя початкової школи.

3. Світоглядна культура педагога як концепт вищої педагогічної освіти

Поняттєве окреслення світоглядної культури наразі не є питанням, що цілком досліджене. Вона розглядається як складова культури особистості. Однак тяжіє до класичного визначення світогляду як сукупності цінностей, ідей, переконань, умінь тощо, котрі формують ставлення індивіда до світу та самого себе. Світоглядна культура педагога є елементом духовності особистості здобувача й концептуалізується через світоглядні відносини «людина – світ». Однак серед історичних форм таких відносин сучасна світоглядна культура тяжіє до посилення уваги до внутрішнього світу (концепція «перш ніж керувати містом і світом, потрібно навчитися керувати собою»; принцип «турботи про себе» – за М. Фуко [5]).

Світоглядна культура як термін, що стосується професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів та безпосередньо професійної діяльності з підготовки учнів молодшого шкільного віку, актуалізує й одночасно реалізує (у разі сформованості позитивної світоглядної культури майбутнього вчителя НУШ) завдання духовного й творчого розвитку студентів через цілісну організацію процесу навчання й самоосвіти на основі гуманістичних цінностей і принципів загальнокультурного розвитку особистості. Водночас актуалізується завдання індивідуалізації навчального процесу та диференціації підготовки спеціалістів з урахуванням індивідуальних потреб та особливостей студентів, чого легше досягти через інтеграцію до професійної підготовки та процесу навчання впродовж життя засобів ІКТ.

Світоглядна культура – це результат творчо-особистісного узагальнення сукупності джерел і способів пізнання людиною світобудови, сутності самої людини та її відносин зі світом, а також, що важливо з огляду на професійну парадигму окреслення поняття в нашому дослідженні, тих учень, теорій, ідей, яких майбутній педагог став дотримуватися в результаті особистісно-професійного становлення ще на етапі навчання у ЗВО. Світоглядна культура майбутнього вчителя початкових класів містить духовні трансцендентні та інструментально-практичні основи педагогічної діяльності. Вона має в діячності історико-культурний характер і залежить не тільки від особливостей індивіда, але й від рівня розвитку педагогічної культури та національ-

ної й глобальної педагогічної традиції й тенденції, що є домінантними на етапі професійного становлення майбутнього вчителя.

Крізь десятиліття дискусій дослідники поняття світоглядної культури сходяться на думці, що світоглядна культура – найвищий здобуток особистості, духовно-практичний фундамент її поведінки, інтегральна й цілісна, універсальна якість особистості [13, с. 42]. На нашу думку, найбільш коректним, а тому взятим за основу в нашій розвідці, є визначення світоглядної культури особистості як інтелектуального підґрунтя відносин, залежностей і зв'язків, у які вступає людина в процесі вироблення, передачі, застосування на практиці світоглядних переконань [4, с. 24]. Така дефініція уможливує трактування світоглядної культури як інтегрального явища, поєднання буття людини та її особистісної проєкції – культури та світогляду. Особистісна проєкція людини обов'язково залучає діяльнісний компонент, тому відбувається через професійну парадигму цінностей і практики.

У більшості сучасних праць поняття світоглядної культури трактується науковцями як результат засвоєння індивідом соціального досвіду, окремих міркувань та поведінки, освоєння способів діяльності (зокрема, професійної), за посередництвом котрих особистістю набувається здатність долучитися до загальної мультикультури суспільства, перетворюючи її на особистісно детермінований варіант. Процес містить формування індивідом власних переконань, внутрішніх якостей з перспективами практичної реалізації в контексті професійної діяльності. Культура визначає організацію професійного педагогічного побуту людини, її повсякденну поведінку, стає нормою життєдіяльності, що обумовлює дії та вчинки людини, її внутрішній світ [13, с. 25–26].

Конструкція світоглядної культури особистості визначається через поняття морфології. Морфологія світоглядної культури має три основних елементи-рівні, а саме: ядерний, смисловий та експресивно-інструментальний [24, с. 77–79]. Ядерний і смисловий рівні охоплюють психофізіологічні особливості розвитку особистості (від нейронних скупчень і до функціональних конструктів – знань та ціннісних орієнтацій; саме на цьому рівні формується світоглядний субстрат). Морфологічно найважливішим є експресивно-інструментальний рівень. Тут акумулюються функціонали світовідчуття, світоуявлення, світосприй-

няття, світобачення, що складають зміст функціоналу культурологічного походження – світорозуміння (розуміння індивідом світу довкола та самоусвідомлення, прийняття й розуміння себе в цьому світі).

Поняття світоглядної культури майбутнього вчителя дотичне до поняття особистісної педагогічної культури [32; 33] здобувача педагогічної спеціальності, що означає стійку сукупність культурних знань, морально-духовних якостей і цінностей, власну участь майбутнього вчителя в культурі та рівень особистісної культури, що формуються в результаті інтеріоризації загальнокультурного й педагогічного досвіду людства у власну фахову діяльність. Таким чином, педагогічна культура майбутнього вчителя НУШ є практичним виявом, показником життєздатності, цілісності та якості підготовки здобувача та практичний вияв його світоглядної культури.

Структура світоглядної культури є п'ятикомпонентною. У її складі умовно можна виокремити (1) мотиваційно-цільовий, (2) емоційно-ціннісний, (3) когнітивний, (4) операційно-діяльнісний, (5) рефлексивний конструкти [5]. Структура та практика вияву світоглядної культури майбутнього педагога початкової школи визначили функції світоглядної культури, зокрема: (1) пізнавальну (долучення індивіда до духовно-соціальних цінностей суспільства); (2) ціннісну, або аксіологічну (перетворення сукупності знань на переконання, психологічно-ціннісні установки через узагальнення процесу та наслідків навчально-педагогічної діяльності, а також завдяки морально-ціннісному самовизначенню особистості); (3) культуротворчу (націлена на збереження, розвиток культури й саморозвиток особистості); (4) адаптивну (виражається в соціальній активності особистості, адаптації індивіда та підвищенні конкурентоспроможності в умовах діджиталізації сфер соціального буття, зокрема й педагогічної сфери); (5) інтегративну (виявляється у взаємозв'язку всіх компонентів загальної культури особистості).

4. Світоглядна культура вчителя в парадигмі нормативної бази НУШ

Поняття світоглядної культури майбутнього педагога НУШ відповідно до мети та завдань поточного дослідження буде окреслюватись у фаховому ключі. Зокрема, щодо ступенів зрілості світоглядної куль-

тури особистості, адаптованої до парадигми педагогічної діяльності, *маркерами зрілості* доречно вважати:

а) цілісність особистості педагога (зокрема, його ціннісно-діяльній складової);

б) універсальність, широта спектру й пластичність (рівень світоглядної культури детермінується спроможність індивіда у своїй поведінці відхилятися від запрограмованих, інстинктивних форм поведінки) педагогічних навичок [24, с. 79].

Пріоритетними напрямками формування позитивної ціннісно-світоглядної культури майбутнього вчителя НУШ, що ґрунтується на єдності світоглядно-орієнтованих форм навчання й виховання, є:

(1) Формування філософського аспекту наукового світогляду майбутніх педагогів в процесі засвоєння філософських знань. Ці знання складають основу наукового світогляду, що принциповий для світоглядної орієнтації вчителя НУШ.

(2) Правова домінанта формування наукового світогляду (реалізується під час вивчення й засвоєння обсягу правових знань, передбаченого освітньо-професійними програмами, що необхідні майбутньому фахівцю в професійній діяльності).

(3) Посилення виховної роботи як фактора формування ціннісно-світоглядної культури (комплексне застосування основних напрямків виховної роботи: правового, морального, патріотичного, професійного, естетичного виховання) [5, с. 9–10].

(4) Розвиток навичок та якостей лідерства й менеджерських умінь (зокрема й особистого менеджменту).

Педагогічними умовами формування позитивної ціннісно-світоглядної культури майбутніх учителів НУШ є:

(1) спрямованість методів, форм, засобів навчання і виховання на утвердження гуманістичної парадигми світоглядно-орієнтованого процесу навчання і виховання шляхом, орієнтованих на гуманізацію відносин всіх учасників цього процесу. Такий підхід сприяє гуманізації наукового світогляду майбутніх педагогів НУШ, визначенню особистості за найвищу цінність і спрямованості на формування у педагогів гуманістичних світоглядних якостей;

(2) посилення роботи щодо активізації та актуалізації ініціативності, цілеспрямованість, зацікавленості здобувача у своєму світо-

глядному становленні, спрямованості як на усвідомлення свого особистісного та професійного Я, так і на пізнання світу, зокрема через майбутню професійну діяльність;

(3) моніторинг світоглядних поглядів, переконань, цінностей, ідеалів особистості через проведення тестувань, анкетувань, опитувань, рефлексивні методи діяльності здобувачів професії вчителя НУШ, формування навичок самоконтролю тощо;

(4) активізація прагнення педагогів до всебічної іманентної самоактуалізації, зокрема через творчо-дослідницькі проєкти.

Відповідно до світоглядних орієнтирів НУШ, визначальною для формування світоглядної культури сучасного українського педагога молодшої школи є дев'ятикомпонентна формула НУШ: (1) орієнтованість нового змісту освіти на формування компетентностей, потрібних для успішної самореалізації в суспільстві (можна розглядати як базовий і в професійній підготовці вчителя, і як основу змісту початкової освіти для учня НУШ); (2) образ умотивованого вчителя, свободи творчості та професійного розвитку; (3) наскрізність процесу виховання, націленого на формування цінностей; (4) децентралізованість та ефективність управління, метою чого є реальну автономія школи (а також забезпечення автономності педагогічної діяльності вчителя); (5) педагогіка партнерства, що реалізується в тріаді «учень, учитель, батьки»; (6) орієнтованість на потреби учня в освітньому процесі – дитиноцентризм; (7) структурне оновлення школи, що уможливає засвоєння нового змісту й набуття компетентностей для життя; (8) рівні права доступу всіх дітей до якісної освіти; (9) сучасний освітній простір задля забезпечення необхідних умов, засобів і технологічної сторони організації навчання [34]. Названі ціннісно-світоглядні орієнтації НУШ, з одного боку, визначають спрямованість безпосередньо педагогічної діяльності вчителя НУШ, а з іншого боку, попередньо визначають характер, манеру, зміст підготовки майбутніх учителів НУШ у контексті університетського навчання. Вони ж впливають наскрізно на формування світоглядної культури особистості педагога (від моменту професійного самовизначення), на самоідентифікацію здобувача професії вчителя початкової школи ще в умовах освітньої діяльності ЗВО.

Провідною метою кожної освітньої реформи, зокрема реформи НУШ, Н. М. Бібік у праці *«Нова українська школа: поради для вчи-*

теля», визначає підвищення якості освіти, одним із семи чинників чого – найбільш фундаментальним – є адекватна підготовка педагогічних кадрів НУШ [7]. Рушієм НУШ є образ умотивованого вчителя, котрий має свободу творчості й розвивається професійно. Це базовий інсайт для розуміння перспектив сформованості світоглядної культури, що надається в нормативно-директивних документах НУШ, які, як уже згадувалося вище, ігнорують поняття світогляду чи світоглядної культури майбутнього вчителя, як і загалом дуже обмежено звертаються до аксіологічних передумов і стимулів педагогічної діяльності / творчості вчителя НУШ.

Становлення світоглядної культури є одночасно екстравертивним та інтровертивним за характером націленості, а також детермінується зовнішніми (глобальними, національними педагогічними тенденціями) та внутрішніми (на основі рефлексії зовнішніх маркерів педагогічної діяльності) чинниками. Світоглядна культура, окрім опанування змісту освітньо-професійних програм та набуття відповідних професійних компетентностей у душі НУШ, завжди передбачає пізнання майбутнім педагогом НУШ власного «Я», власне актуалізацію здобувачем свого внутрішнього світу й трансляція, окрім постульованих офіційними нушівськими концепціями й стандартами, особистісних гуманістичних цінностей.

5. Напрямок формування світоглядної культури майбутніх учителів НУШ в структурі професійної підготовки

На ресурсі платформи EdCamp зазначено, що критичним елементом, котрий уповільнює революцію в освіті, є неефективна система професійного розвитку педагогів школи, зокрема учителів початкових класів [27]. Важливою аксіологічною пересторогою є категорична теза, що вчитель НУШ не є ідеальним [8], однак є свідомою самокритичною особистістю, яка постійно працює над самовдосконаленням. Теоретичне дослідження концепту позитивної світоглядної культури майбутніх та аналіз особистісно-професійного становлення майбутніх учителів початкової школи уможливує виокремлення комплексу педагогічних умов для формування позитивної світоглядної культури вчителя молодших класів НУШ. Ними є: (1) структурування змісту освіти за критеріями розвитку світоглядної культури студентів;

(2) установка на цілісне світосприйняття; (3) системне світосприйняття та гнучке світовідчуття (світосприйняття, світорозуміння, світоперетворення + самоперетворення, самовдосконалення і самовизначення); (4) особистий досвід соціокультурної діяльності студентів; (5) ціннісно-орієнтований діалог у навчальній та позанавчальній роботі; (6) контроль проявів світоглядної культури (+корекція); (7) підтримка та корекція проявів світоглядної культури [5, с. 11].

Проведений аналіз змісту поняття світоглядної культури вчителя початкових класів дає змогу визначити також основні напрямки формування світоглядної культури учителів початкової школи. А саме:

- критичне та свідоме ставлення до свого професійного «Я»;
- у руслі розуміння безперервності процесу навчання та особистісно-професійного самовдосконалення – окреслення парадигми навчання впродовж життя;

- педагогічна творчість: орієнтація не суто на репродуктивні педагогічні практики, а чітке усвідомлення вчителем початкових класів цінності своїх теоретико-практичних пошуків ефективних моделей педагогічної діяльності, усвідомлення власної самодостатності, важливості себе як ланки єдиного процесу якісних суспільних перетворень, де кожен творить контекст для духовно-естетичного самозбагачення й самозростання й відповідного збагачення інших; зокрема, через узагальнення власного досвіду викладання в парадигмі НУШ та оприлюднення результатів власних педагогічних пошуків для створення якісної конструктивної дискусії в педагогічному світовому та вітчизняному співтоваристві;

- громадська активність – свідомо патріотична позиція й побудова соціальної мережі відносин на принципах демократизму й толерантності.

Визначені напрямки детермінуються Концептуальними принципами реформи загальноосвітньої школи [34], а також тими вимогами, що ставляться до бажаного образу випускника сучасної школи. А саме: (1) повноцінно й різносторонньо розвинутої особистості, здатної й звиклої мислити критично; (2) патріотично вихованої особистості учня, що здатен ухвалювати відповідальні громадянські, соціально значущі рішення, а також поважає гідність та права людей незалежно від індивідуальних соціальних та психофізичних якостей; (3) учні-новатори, що здатні якісно змінити, перетворити навколишній

світ, розвивати економіку за принципами сталого розвитку, конкурентоспроможності на ринку праці та насолодою від навчання протягом усього життя [34, с. 6]. Увідповіднення наявних у вчителя й трансльованих ним особистісних якостей, що також розглядаються як бажані, й цінностей / якостей, таргетованих в учнів молодшої школи, створить передумови для розвитку педагогіки партнерства (англ. *pedagogy of partnership*), котра має потенціал взаємного збагачення всіх учасників педагогічного процесу [13, с. 2].

Критеріями сформованості позитивної світоглядної культури майбутнього педагога є: науково-теоретична готовність; духовно-моральна зрілість; поведінково-вольова готовність; професійна компетентність; соціальна компетентність [5, с. 12]. Показниками досягнення високого рівня позитивної ціннісно-світоглядної культури у майбутніх педагогів НУШ є персональна готовність до активної соціокультурної діяльності, позиція глибокого усвідомлення духовно-культурних цінностей, особиста мотивація імплемувати цінності НУШ та актуалізувати власний творчо-педагогічний потенціал, практична готовність і здатність робити творчий внесок у вивчення, збереження й популяризацію духовних традицій і моральних ідеалів педагогічної (глобальної та національної) культури.

Спеціальна організація вишівського навчання націлюється на ціннісно-орієнтоване перетворення світоглядно значимих мотивів, цілей і потреб у студентів. Для цього потрібен педагогічний вплив на ціннісні орієнтації та професійні установки ближньої та далекої життєвої перспективи, єдності світоглядної свідомості, діяльнісно-поведінкових проявів особистості .

Компонентний склад якісно-інтегративних критеріїв, що виявляють сформованість світоглядної культури майбутніх учителів початкової школи під час навчання у ЗВО узагальнено й візуалізовано на рис. 1.

З усього акцентованого вище чільне місце займає концепт педагога-творця, зокрема теоретичного та практичного змісту цього поняття. Формування світоглядної культури пов'язане не лише з інтелектуальним освоєнням та засвоєнням загальнолюдських знань, але й інтерпретацією їх у світлі свого особистого досвіду та особистісно орієнтованих цінностей і установок. Творче переосмислення, відмова від стандартів там, де це може бути джерелом збагачення навчального процесу й дже-

Рис. 1. Якісно-інтегративні критерії світоглядної культури педагога

Джерело: розроблено автором на основі [5]

релом розвитку особистості молодшого школяра, є запорукою крокування української педагогіки вперед. Важливо, що педагог з високим рівнем світоглядної культури, найочевидніше, транслюватиме такі ж самі цінності і в педагогічному діяльнісному просторі вияву власного «Я». Тому творча світоглядна культура вчителя НУШ послідовно стимулюватиме також творчість і нестандартність мислення учнів.

Світоглядна культура формується на основі розвитку *світоглядної свідомості* особистості майбутнього вчителя НУШ. Світоглядна свідомість виявляється в здатності особистості ухвалювати самостійні рішення й відповідати за них, здатності мислити узагальнено-теоретично й бачити близькі та віддалені перспективи власної педагогічної діяльності, оволодінні науковими принципами, способами логічного аналізу та інтерпретації інформації, здатності й безпосередньому прагненні до самостійних пошуків істини. Практичними проявами світо-

глядної свідомості є навички розв'язання суперечностей у власному внутрішньому світі, світоглядному виборі та цілеспрямованій діяльності щодо втілення світоглядних ідей і принципів у практику свого життя, зокрема в професійну його сторону. Усі перелічені складники світоглядної культури та її підструктур є перехідними й формуються як сталі й закріплені (проявляються як риси професійної та особистісно-професійної спрямованості) на етапі навчання в педагогічному ЗВО. Тому важливо під час організації роботи, націленої на формування світоглядної культури здобувача спеціальності «Початкова освіта», послідовно орієнтуватися на саму аксіологічну й діяльнісну парадигму НУШ, яка, власне, і регламентує, якою має бути особистість педагога початкової ланки освіти, аби бути компетентною у формуванні бажаних світоглядних моделей у школярів, починаючи з найбільш ранніх етапів їхньої соціалізації, що неминуче відбувається через інститут школи та вчителя як фасилітатора процесу набуття учнем необхідних компетентностей і одночасно ретранслятора цінностей, що регламентуються найвищими державними та міжнародними інституціями як принципово важливі для сучасної глобалізованої й тісно інтегрованої соціальної парадигми.

Професійна підготовка майбутнього вчителя початкових класів в середовищі ЗВО має потенціал стати основою для формування бажаних моделей світоглядної культури (пропонуємо для окреслення семантики бажаної моделі світоглядної культури використовувати означення «позитивна світоглядна культура педагога») через відповідну організацію навчально-виховного процесу. Зокрема, мається на увазі насамперед його змістова й процесуальна сторони. І тут виникає деякий дисонанс, пов'язаний, з одного боку, з неможливістю одночасної докорінної трансформації всієї вертикалі освітньої системи, а з іншого боку, неминучість потреби такої трансформації. Це зумовлено тим, що не можна готувати майбутнього вчителя початкових класів в умовах НУШ за стереотипними, ретроградними моделями вищої освіти. Так, стає наочно зрозуміло, наскільки насправді ґрунтовними є зміни, каталізовані запуском НУШ. Щодо педагогічних ЗВО мета навчання дітей у ціннісних векторах НУШ сама створює запит і змушує шукати ефективні шляхи негайного реформування підходів до підготовки здобувачів спеціальності 013 «Початкова освіта». Труднощі

формування світоглядної культури майбутнього педагога початкової школи пов'язують із різновекторністю чинників і джерел інформації, котрі детермінують світогляд здобувача. Однак у руслі цього ЗВО має взяти на себе роль своєрідного світоглядного менеджменту, урівноважуючи та фільтруючи всі можливі впливи. Процес побудови бажаних моделей світоглядної культури ускладнюється [25, с. 4–5] загальними змінами соціокультурного характеру, спонтанністю впливу медійної сфери на особистість майбутнього педагога, що можуть зміщувати конструктивні світоглядні пріоритети у напрямку девальвації ціннісних орієнтацій (наприклад, під впливом сексуальної вседозволеності та еротизації поведінки, моделі чого засвоюються уже молодшими школярами, не то що студентами ЗВО, реклама неконтрольованого споживання тощо).

Джерелами формування світоглядної культури майбутніх учителів початкової школи є: якісно підготовлені й орієнтовані на площину НУШ освітньо-професійні програми, продумана організація індивідуальної та самостійної роботи студента; акцент на творчій, науково-дослідній роботі; особистий приклад викладачів ЗВО, їхня готовність адаптуватися до нових освітніх вимог та трансляція ними впевненості в потенціалі освіти провокувати якісні суспільні перетворення; намагання організувати чи навчити студентів конструктивно спрямовувати всі інформаційні потоки (стратегії НУШ, наприклад, прямо заявляють про брак навичок сучасних учителів щодо роботи з великими обсягами інформації [34, с. 2], здійснюючи їх ретельну фільтрацію).

Іншими ефективними джерелами є формування позитивної світоглядної культури створення стійкої установки на вдосконалення та постійне розширення особистісно-професійних якостей, що дадуть змогу і вчителю почуватися більш комфортно в середовищі НУШ, і досягати кращих результатів навчально-виховної діяльності від школярів молодшого віку.

Центральним компонентом освіти майбутніх педагогів початкових класів має стати розвиток здатності критично мислити, співмірно та співвідповідально діяти й ухвалювати відповідальні рішення у відкритій нелінійній системі (соціальній, політичній, освітній, культурній та ін.) [26, с. 257]. Для ефективного формування позитивної світоглядної культури майбутнього вчителя необхідне також глибоке усвідомлення

необхідності того, аби основу підготовки сучасних педагогів для професійної діяльності в межах нової української школи становили надбання національної педагогіки.

Персональна світоглядна культура майбутнього вчителя початкових класів, отже, є фундаментальною, цілісною, універсальною та інтегративною особистісною характеристикою. Її ідейно-духовним центром є ціннісне ядро, що визначає характер світосприйняття й зміст світорозуміння в життєдіяльності здобувача педагогічного ЗВО, що загалом зміцнює його персональні морально-етичні та естетичні, професійні, етно- та соціокультурні світоглядні орієнтації [5, с. 13]. На їх основі формується *світоглядна позиція*, котра гранично виявляє зміст поглядів і переконань, соціальних установок і моральних принципів поведінки в світоглядній спрямованості відносин особистості до суспільства, інших людей і самої себе в процесах пізнавальної, комунікативної та професійної діяльності у структурі соціуму.

6. Світоглядна культура вчителя та ІКТ

У Концепції НУШ виокремлено чинники, що зумовили ґрунтовне оновлення парадигми молодшої школи, зокрема всіх дотичних суспільних інституційних ланок, що впливають на функціонування початкового ступеня освіти, а надто ті, що стимулювали оновлення системи професійної підготовки вчителя початкових класів. Сказано, що в застарілій моделі початкової школи вчитель не має справжньої мотивації до особистісного та професійного зростання. Акцентовано на тому, що недосконалість інформаційно-комунікативних компетенцій учителя початкової школи та випускників ЗВО (майбутніх учителів дітей молодшого шкільного віку) поглиблює цифровий розрив між учителем та учнем, унеможливаючи повноцінну реалізацію педагогічних стратегій [17]. Багато педагогів досі не вміє досліджувати проблеми за допомогою сучасних інформаційно-комп'ютерних технологій, працювати з великими масивами даних, здійснювати й презентувати висновки з науково-педагогічної, творчої діяльності, співпрацювати онлайн у навчальних, соціальних та наукових проєктах тощо [17]. Такий компетентнісний дисонанс актуалізувався у контексті вимушених карантинних заходів, пов'язаних із пандемією коронавірусу.

У Концепції НУШ також зазначено, що світогляд особистості учня закладається саме в сім'ї та школі [17], як і загалом відбувається формування особистості, визначення громадянської позиції та моральних якостей учня, а також спрямованість на навчання впродовж життя. Транслятором цінностей, установок, навичок, умінь – загалом компетентностей, що формують світоглядну культуру особистості учня, відбувається через особистість учителя. Тому від міри розвитку позитивної світоглядної культури майбутнього педагога залежатиме адаптивність та рівень розвитку світоглядної культури майбутніх учнів, а в перспективі – цілих поколінь громадян своєї держави та учасників глобалізаційних процесів світу, котрий поки що перебуває в часі Інформаційної ери. З огляду на зазначені інсайти принципово важливо, що Новий закон «Про освіту» визначив *інформаційно-комунікаційну компетентність однією з базових для навчання дітей* [20]. Також *інформаційно-комунікаційну компетентність* регламентовану як одну з базових затвердженням професійним стандартом за професією «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти» [16].

Суть інформаційно-комунікаційної компетентності, відповідно до полягає в умінні використання цифрових пристроїв, їхнього програмного забезпечення, цифрових сервісів та технологій для організації освітнього процесу, професійного спілкування, опрацюванні основних типів даних (тестів, презентацій, графіків, таблиць, аудіо- та відеоматеріалів, використанні потенціалу цифрових сервісів і технологій для професійного розвитку (тренінгів, семінарів, дистанційних курсів), уміння захищати свої персональні дані в інтернеті, уникати небезпек інформаційного простору, розпізнавати й протидіяти маніпуляційним технологіям у мережі, а також дотримуватися сучасних норм академічної доброчесності [16].

У Концепції сказано, що наскрізність ІКТ є одним із основних інструментів досягнення успіху НУШ [18]. До того ж манера імплементації ІКТ має трансформуватися з епізодичної до продуманого та цілісного застосування, що б охопило всі види освітньої діяльності [17]. Задля цього ІКТ мають стати частиною позитивної світоглядної культури педагога НУШ ще на етапі професійної підготовки. ІКТ мають потенціал суттєвого розширення можливостей учителя, оптимізації управлінських процесів, формування важливих для інформаційної епохи технологічних компетентностей.

У сучасній літературі щодо особливостей застосування ІКТ йдеться про те, що попри декларованість переваг застосування ІКТ на практиці воно все ж є дуже обмеженим [28], що насамперед пов'язано з труднощами та невмінням, відсутністю практики інтеграції ІКТ в освітній простір. Така стереотипність пов'язана з небажанням учителів перебудовувати педагогічні моделі, що насамперед закорінено в стереотипності світоглядної культури, її невідповідності сучасним вимогам. Однак досить обмежено застосовують ІКТ й учителі молодшого віку. Тут проблема криється в особливостях педагогічної професійної підготовки, що, вочевидь, у межах котрої так само обмежено застосовувалися ІКТ. А також браку методологічних навичок застосування ІКТ в середовищі університетської підготовки здобувачів до майбутньої педагогічної діяльності в НУШ. Відзначено також, що ІКТ здебільшого рекомендується учителями для підготовки домашніх завдань [28], хоча мали б стати наскрізним компонентом і класної, і позакласної роботи молодших школярів. Отже, незважаючи на позитивне сприйняття учителями й здобувачами освітнього потенціалу ІКТ для навчання школярів молодшого віку, перешкодами імплементації ІКТ-простору стає попередній досвід учителів (непластичність, небажання та невміння адаптуватися, еволюціонувати в професійному плані), важливі перешкоди, пов'язані з попереднім педагогічним досвідом, недоліками університетської підготовки та несформованістю установок на професійний розвиток [28, с. 274].

До того ж дедалі частіше дослідники доходять висновку, що самотійно ІКТ не створюють знання. Відповідно, нові форми педагогічної інтеграції ІКТ, що справді результуватимуть у формування компетентностей учнів та полегшуватимуть процес навчання, мають передбачати залучення LKT – learning and knowledge technologies (англ. технології навчання і знань), що за своєю суттю є синергією інструментів ІКТ та педагогічних технологій (educational technology).

У сучасній літературі з інтеграції нових технологій в освітній контекст одностайно стверджується, що недостатньо озброїти здобувачів професії вчителя початкової школи чи вчителів НУШ ІКТ: процес інтеграції повинен супроводжуватися методологічними тренуваннями, необхідними задля використання цих технологій з метою продукування значущих наслідків навчання – формування компетентно-

стей. Тому однією з найбільших проблем, що виникають у процесі академічної підготовки вчителів початкової школи є не просто використання ІКТ, а саме їх ефективне застосування зі значущими позитивними педагогічними наслідками. Це становить актуальний напрямок розвитку Концепції НУШ, а наведене окреслення проблеми найбільш близьке до феномену світоглядної культури. Трансформація ІКТ в ЛКТ є процесом інтеріоризації ІКТ педагогічною свідомістю здобувача чи безпосередньо вчителя НУШ – трансформації ІКТ в особистісний досвід і частину позитивної світоглядної педагогічної культури.

У той же час це основа якісної та результативної педагогічної взаємодії з представниками нових генерацій (digital natives, Generation Y, Generation Z). Узагальнюється зазначена змістова парадигма ІКТ в моделі ТРАСК (Technological Pedagogical Content Knowledge – технологічний педагогічний зміст знань). Вона визначає знання, якими повинні оволодіти майбутні та вже теперішні вчителі початкової школи, щоб ефективно інтегрувати ІКТ у свою педагогічну практику. За допомогою цієї моделі можна, з одного боку, перевірити рівень базових знань учителів (ТБК – teachers' basic knowledge), а з іншого – проаналізувати правильне використання ІКТ в класі майбутніми учителями.

Як уже згадувалося вище, нестійкість установок на використання ІКТ у щоденній практиці насамперед зумовлюється реальними педагогічними труднощами, з якими стикаються навіть студенти, що переконані в доцільності й перевагах інтеграції ІКТ в навчальний процес. Зокрема, через недостатність матеріального забезпечення за місцем працевлаштування, відсутність розуміння зв'язків з ІКТ і наслідків навчальної діяльності учнів, успішність педагогічних підходів до вирішення STEM технологіями ІКТ на основі реальних ситуацій [30].

Окрім того, що ІКТ повинні стати частиною аксіологічної основи позитивної світоглядної культури майбутнього вчителя НУШ, вони ще й самі є інструментом формування світоглядної культури. Ефективні технології професійно-світоглядного проєктування. Зокрема, з акцентом на ІКТ доречно організувати такі різновиди роботи майбутніх учителів НУШ, як:

- евристичні завдання;
- науково-дослідницьку роботу та її презентацію за допомогою ІКТ;

– творчу педагогічну діяльність здобувачів та її презентацію засобами ІКТ (також долучення здобувача до надбань культури, особливо літератури та музики [10, с. 488]);

– проектну роботу (індивідуальну та в групах);

– розвиток лідерських та менеджерських умінь через використання потенціалу ІКТ;

– повсякдення аудиторна та позааудиторна робота (наскрізна інтеграція ІКТ в університетське середовище – за аналогією до того, як це пропонується зробити в парадигмі НУШ).

Однак інформаційно-цифрова компетентність на основі ІКТ буде сформована, як і світоглядна культура з орієнтиром на інформаційні технології, лише в разі критично-творчого, особистісно детермінованого застосування ІКТ для створення, пошуку, обробки, обміну інформацією на роботі, в публічному просторі та приватному спілкуванні [17]. Це передбачає, відповідно до Концепції НУШ, формування інформаційної й медіаграмотності, пізнання основ програмування, алгоритмічного мислення, роботу з базами даних, навички безпечного поводження в інтернеті, володіння принципами кібербезпеки, розуміння етичних норм роботи з інформацією (забезпечення дотримання авторського права, збереження інтелектуальної власності тощо).

7. Висновки

Отже, поточна наукова розвідка узагальнює й пропонує нові цінні інсайти для розуміння проблем формування світоглядної культури майбутнього вчителя початкових класів в умовах Нової української школи та визначення місця ІКТ у структурі формування позитивної світоглядної культури майбутнього педагога та безпосередньо вплив ІКТ та формування світоглядної педагогічної культури відповідно до ціннісної складової НУШ. Аналіз релевантних понять здійснено на основі ретельної роботи з першоджерелами та найновішими науковими працями, що дало змогу отримати значущі результати дослідження й зробити внесок щодо заповнення прогалін, котрі сьогодні наявні загалом у питаннях формування світоглядної культури педагога в межах професійної підготовки та місця ІКТ в підготовці здобувачів спеціальності 013 Початкова освіта та практиці імплементації НУШ у школах. Зокрема, проаналізовано поняття світоглядної культури вчителя початкових класів (запропо-

новано поняття позитивної світоглядної культури майбутнього вчителя початкової школи / НУШ), визначено напрямки та джерела формування світоглядної культури майбутніх учителів початкової школи, зокрема через ІКТ як центральний інноваційний елемент і одна з основних реформаторських змістових ліній Концепції НУШ, структуровано основні бажані риси світоглядної культури майбутнього вчителя НУШ, що формуються під час навчання у ЗВО.

Перспективними напрямками подальших досліджень із теми є організація емпіричних досліджень щодо діагностики та корекційно-моделювального впливу на формування світоглядної культури майбутнього вчителя початкових класів в умовах НУШ, пошук ефективних шляхів подолання професійних дисонансів щодо бажаного і фактичного рівнів сформованості світоглядної культури у вчителів НУШ різних вікових категорій, що б дало змогу пришвидшити результати якісних змін унаслідок глибокого реформування освіти.

В організації роботи над формуванням світоглядної культури майбутнього вчителя початкових класів з боку викладачів вишу таргетованим має стати образ мотивованого (саме так він окреслюється в Концепції НУШ), творчого та відповідального вчителя, що постійно працює над власним особистісно-професійним удосконаленням в атмосфері партнерства між усіма учасниками педагогічного процесу та на засадах академічної свободи й незаангажованості. Тоді площиною прояву світоглядної культури вчителя стануть авторські навчальні програми, підручники, методики та стратегії, інноваційні засоби й технології навчання тощо. Отже, держава зі свого боку має гарантувати свободу від непомірного втручання в професійну діяльність учителів, урегульовуючи питання звітності й контролю. Це все відповідає декларованому НУШ концептуальному принципу виховання особистості-новатора, чого можна досягти тільки через заохочення інноваційності та нешаблонності в організації професійної діяльності учителів НУШ, зокрема через наскрізну інтеграцію в освітній процес засобів ІКТ. Формування позитивної світоглядної культури вчителя НУШ на етапі професійної підготовки є фундаментом для генерації образу «успішного учителя», «людини-лідера, яка може вести за собою, котра любить свій предмет і його фахово викладає», «агента нушівських змін», що можливі лише за умови відповідних світоглядних трансформацій як учня, так і, насамперед, учителя.

Список літератури:

1. Андрієвська В. М. Використання ІКТ у навчальному процесі початкової школи у векторі запровадження нового державного стандарту початкової загальної освіти. *Adaptive Management: Theory and Practice. Series Pedagogics*. 2018. № 4(7).
2. Андрієвська В. М., Прокопенко А. І. Компоненти готовності вчителя початкової школи до використання ІКТ як інструмента формування мета-предметних ІКТ-умінь учнів. *Педагогіка та психологія : зб. наук. праць*. 2018. Вип. 59. С. 139–149.
3. Бабовал Н. Формування цифрової компетентності педагога в умовах Нової української школи. *Цифрова компетентність сучасного вчителя Нової української школи: зб. матеріалів всеукр. наук.-практ. семінару (Київ, 12 березня 2019 р.)*. Київ, 2019. С. 8–11.
4. Бальсис А. Б. *Мировоззрение в жизни общества и человека*. Вильнюс : Минтис, 1981. 381 с.
5. Баранова А. С. Формирование ценностно-мировоззренческой культуры современной молодежи. *София : электронный научно-просветительский журнал*. 2017. № 2(1). С. 9–13.
6. Белорусова С. А., Иконникова Г. Ю. Компоненты информационной культуры будущих педагогов. *Письма в Эмиссия. Оффлайн*. 2018. № 8. С. 2645–2645.
7. Бібік Н. М. (ред.). *Нова українська школа: порадник для вчителя*. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с. URL: <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2017/11/NUSH-poradnyk-dlya-vchytelya.pdf> (дата звернення: 28.05.2021).
8. Головіна О. Учитель – не ідеальний, а отже – досяжний для учнів. Учителка пілотного класу про викладання в НУШ. *Нова українська школа*. 2021. URL: <https://nus.org.ua/articles/uchytel-ne-idealnyj-a-otzhe-dosyazhnyj-dlya-uchniv-uchytelka-pilotnogo-klasu-pro-vykladannya-v-nush/> (дата звернення: 28.05.2021).
9. Голук О. А., Пахальчук Н. О. Особливості педагогічної взаємодії між учителем і учнями в сучасній початковій школі. *Нова українська школа в умовах викликів сучасності: зб. тез доповідей I Всеукраїнської науково-практичної конференції*, 11 квітня 2019 року. Маріуполь : МДУ, 2019.
10. Дорож И., Ковальчук А. Искусство как средство воспитания мировоззренческой культуры будущих учителей начальных классов. In: *Știință, educație, cultură*. Vol. 1, 12 februarie, Comrat. Comrat, Republica Moldova: Universitatea de Stat din Comrat, 2021. Pp. 488–493.
11. Дрокіна А. С. *Формування інформаційної компетентності майбутніх учителів початкової школи в процесі професійної підготовки* : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Українська інженерно-педагогічна академія. Харків, 2020. 308 с.
12. Дубровська Л. О., Дубровський В. Л. До питання підготовки майбутніх вчителів початкової школи у закладах вищої освіти. *Молодий вчений*. 2019. № 5.2 (69.2). С. 52–55.

13. Ковальчук І. А. Світоглядна культура майбутнього вчителя початкових класів: критеріальний аналіз. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти*. 2014. № 10. С. 24–127.
14. Куклін Д. Інсайти про українське вчительство від EdCamp'у: 5 років до й після. 2020. URL: <https://nus.org.ua/view/insajty-pro-ukrayinske-vchytelstvo-vid-edcamp-u-5-rokiv-do-j-pislya/> (дата звернення: 28.05.2021).
15. Кушнір Н. О., Шакоцько В. В. Підготовка вчителя початкової освіти і виклики нової української школи. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Сер. : Педагогічні науки*. 2019. № 1. С. 92–99. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vgnpu_2019_1_13 (дата звернення: 29.05.2021).
16. Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства (Мінекономіки) : Про затвердження професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти» (з дипломом молодшого спеціаліста) : наказ № 2736. 2020.
17. МОН. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи. 2016. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya-nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 28.05.2021).
18. НУШ. Формула НУШ. 2021. URL: <https://nus.org.ua/about/formula/> (дата звернення: 28.05.2021).
19. Про затвердження Державного стандарту початкової освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-rochatkovo-yi-osviti> (дата звернення: 28.05.2021).
20. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. (2017). Дата оновлення: 23.04.2021. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. № 38-39. Ст. 380. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 28.05.2021).
21. Про повну загальну середню освіту : Закон України від 16.01.2020 № 463-IX. Дата оновлення: 01.05.2021. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2020. № 31. Ст. 226. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> (дата звернення: 28.05.2021).
22. Сінельнікова Н. О. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до педагогічної взаємодії з батьками засобами ІКТ. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2018. № 67(5). С. 226–238.
23. Толоконнікова Н. М., Васильків О. Ю. Застосування ІКТ у реалізації STEM-освіти на уроках природничого циклу. *Наукові записки. Серія : Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти*. 2017. № 4(11).
24. Хайрулліна Ю. О. Показники міри сформованості світоглядної культури особистості. *Політологічний вісник*. 2014. № 72. С. 77–84.
25. Хитра З. М. Проблема формування світоглядних орієнтирів сучасного вчителя початкової школи : *Професійна адаптація молодого вчителя в умовах змін ціннісної парадигми суспільства : матеріали Всеукр. науково-практичної конференції*. Київ : Київськ. ун-т ім. Бориса Грінченка, 2010. С. 93–96.
26. Dovbnya V. M. New Ukrainian school: an attempt of philosophical and anthropological comprehension. *Philosophy of Education*. 2018. № 22(1). P. 240–258.

27. EdCamp. (Не)конференції для професійного зростання шкільних педагогів. 2021. URL: <https://www.edcamp.org.ua/> (дата звернення: 04.06.2021).

28. Gómez-Trigueros I. M., Ruiz-Bañuls M., & Ortega-Sánchez D. Digital literacy of teachers in training: Moving from ICTS (information and communication technologies) to LKTs (learning and knowledge technologies). *Education Sciences*. 2019. № 9(4). P. 274.

29. Gorbunova N. V., Kalimullin A. M. Simulation of the process of training the future primary school teachers for organizing extracurricular activities. *Elementary Education Online*. 2017. № 16(4).

30. i stereotypów. *I Międzynarodowa konferencja. Ruch pedagogiczny*. 3-4, 230–236.

31. Kurup P. M., Li X., Powell G., Brown M. (2019). Building future primary teachers' capacity in STEM: based on a platform of beliefs, understandings and intentions. *IJ STEM Ed*, 6, 10. DOI: <https://doi.org/10.1186/s40594-019-0164-5>

32. Perkins D. Future wise: educating our children for a changing world. New York : Jossey-Bass, 2014. 288 p.

33. Plyska Y. (1994). Edukacja międzykulturowa – w kręgu potrzeb, oczekiwań.

34. Plyska Y. (2013). Atelier pedagogiczne dla doktorantów SGGW. Wybory i perspektywy. *Biuletyn Północno-Wschodniej Izby Lekarsko-Weterynaryjnej*, 4(50), 93–95.

35. The New Ukrainian School. Conceptual Principles of Secondary School Reform (ed. by Mykhailo Gryshchenko). Ministry of Science and Education of Ukraine. 2017. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/Book-ENG.pdf> (дата звернення: 28.05.2021).

36. Yaroshenko O. G., Samborska O. D., Kiv A. E. (2020). An integrated approach to digital training of prospective primary school teachers. *Proceedings of the 7th Workshop on Cloud Technologies in Education (CTE 2019), Kryvyi Rih, Ukraine, December 20, 2019. CEUR Workshop Proceedings*, 2643, 94–105. URL: <http://ceur-ws.org/Vol-2643/paper04.pdf> (дата звернення: 28.05.2021).

References:

1. Andriievska V. M. (2018). Vykorystannia IKT u navchalnomu protsesi pochatkovoї shkoly u vektori zaprovadzhennia novoho derzhavnogo standartu pochatkovoї zahalnoi osvity [The use of ICT in the educational process of primary school in the vector of introduction of a new state standard of primary general education]. *Adaptive Management: Theory and Practice. Series Pedagogics*, 4(7). (in Ukrainian)

2. Andriievska V. M., Prokopenko A. I. (2018). Komponenty hotovnosti vchytelia pochatkovoї shkoly do vykorystannia IKT yak instrumenta formuvannia meta-predmetnykh IKT-umin uchniv [Components of primary school teacher's readiness to use ICT as a tool for forming meta-subject ICT skills of students]. *Pedahohika ta psykholohiia : zb. nauk. prats*, 59, 139–149. (in Ukrainian)

3. Baboval, N. (2019). Formuvannia tsyfrovoi kompetentnosti pedahoha v umovakh Novoi ukrainskoї shkoly [Formation of digital competence of a teacher

in the conditions of the New Ukrainian school]. *Tsyfrova kompetentnist suchasnoho vchytelia Novoi ukrainskoi shkoly: zb. materialiv vseukr. nauk.-prakt. seminaru* (Kyiv, 12 bereznia 2019 r.). Kyiv, 8–11. (in Ukrainian)

4. Balsys, A. B. (1981). *Myrovozzrenye v zhyzny obshchestva y cheloveka* [Worldview in the life of society and man]. Vylnius: Myntys. (in Russian)

5. Baranova, A. S. (2017). Formirovaniye tsennostno-mirovozzrencheskoy kul'tury sovremennoy molodezhi [Formation of value and worldview culture of modern youth]. *Sofiya : elektronnyy nauchno-prosvetitel'skiy zhurnal*, 2(1), 9–13. (in Russian)

6. Belorussova, S. A. & Ikonnikova, G. Yu. (2018). Komponenty informatsionnoy kul'tury budushchikh pedagogov. *Pisma v Emissiya. Offlayn*, 8, 2645–2645. (in Russian)

7. Bibik, N. M. (ed.). (2017). *Nova ukrainska shkola: poradnyk dlia vchytelia* [New Ukrainian school: a guide for teachers]. Kyiv: TOV «Vydavnychiy dim «Pleiady». Retrieved from: <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2017/11/NUSH-poradnyk-dlya-vchytelya.pdf> (in Ukrainian)

8. Holovina O. (2021). Uchytel – ne idealnyi, a otzhe – dosiazhnyi dlia uchniv. Uchytelka pilotnoho klasu pro vykladannia v NUSH [The teacher is not ideal, but the teacher is available for scholars]. *Nova ukrainska shkola*. Retrieved from: <https://nus.org.ua/articles/uchytel-ne-idealnyj-a-otzhe-dosyazhnyj-dlya-uchniv-uchytelka-pilotnogo-klasu-pro-vykladannya-v-nush/> (in Ukrainian)

9. Holiuk O.A., Pakhalchuk, N.O. (2019). Osoblyvosti pedahohichnoi vzaiemodii mizh uchytel'm i uchniamy v suchasniy pochatkoviy shkoli [Features of pedagogical interaction between teacher and students in modern primary school]. *Nova ukrainska shkola v umovakh vylykiv suchasnosti: zb. tez dopovidei I Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii*, 11 kvitnia 2019 roku. Mariupol: MDU. (in Ukrainian)

10. Dorozh I., Kovalchuk, A. (2021). Iskusstvo kak sredstvo vospitaniya mirovozzrencheskoy kul'tury budushchikh uchiteley nachalnykh klassov [Art as a means of educating the ideological culture of future primary school teachers]. In: *Știință, educație, cultură*. Vol. 1, 12 februarie, Comrat. Comrat, Republica Moldova: Universitatea de Stat din Comrat, pp. 488–493. (in Russian)

11. Drokina, A. S. (2020). *Formuvannia informatsiinoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv pochatkovoï shkoly v protsesi profesiinoi pidhotovky* [Formation of information competence of future primary school teachers in the process of professional training]. (PhD thesis), Kharkiv: Ukrainska inzhenerno-pedahohichna akademiia. (in Ukrainian)

12. Dubrovska, L. O., Dubrovskiy, V. L. (2019). Do pytannia pidhotovky maibutnikh vchyteliv pochatkovoï shkoly u zakladakh vyshchoi osvity [On the issue of training future primary school teachers in higher education institutions]. *Molodyi vchenyi*, 5.2 (69.2), 52–55. (in Ukrainian)

13. Kovalchuk, I. A. (2014). Svitohliadna kul'tura maibutnoho vchytelia pochatkovykh klasiv: kryterialnyi analiz [Worldview culture of the future primary school teacher: criterion analysis]. *Onovlennia zmistu, form ta metodiv navchannia i vykhovannia v zakladakh osvity*, 10, 24–127. (in Ukrainian)

14. Kuklin D. (2020). Insaity pro ukrainske vchytelstvo vid EdCampu: 5 rokov do y pislia [Insights about Ukrainian teaching from EdCamp: 5 years before and

after]. Retrieved from: <https://nus.org.ua/view/insajty-pro-ukrayinske-vchytelstvo-vid-edcamp-u-5-rokiv-do-j-pislyya/> (in Ukrainian)

15. Kushnir, N. O., Shakotko, V. V. (2019). Pidhotovka vchytelia pochatkovoï osvity i vyklyky novoi ukraïnskoï shkoly [Primary education teacher training and challenges of the new Ukrainian school]. *Visnyk Hlukhivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Oleksandra Dovzhenka. Ser.: Pedahohichni nauky*, 1, 92–99. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vgnpu_2019_1_13 (in Ukrainian)

16. Ministerstvo rozvytku ekonomiky, torhivli ta silskoho hospodarstva (Minekonomiky) (2020): Pro zatverdzhennia profesiinoho standartu za profesiïamy «Vchytel pochatkovykh klasiv zakladu zahalnoi serednoi osvity», «Vchytel zakladu zahalnoi serednoi osvity», «Vchytel z pochatkovoï osvity (z dypolomom molodshoho spetsialista)»: nakaz № 2736 [Ministry of Economic Development, Trade and Agriculture (Ministry of Economy) (2020). On approval of the professional standard for the professions «Primary school teacher of general secondary education», «Teacher of general secondary education», «Primary teacher (with a diploma of a junior specialist)»: order № 2736]. (in Ukrainian)

17. MON (2016). Nova ukraïnska shkola: kontseptualni zasady reformuvannia serednoi shkoly [New Ukrainian school: conceptual principles of secondary school reform]. Retrieved from: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukraïnska-shkola-compressed.pdf> (in Ukrainian)

18. NUSh (2021). Formula NUSh [The NUS formula]. Retrieved from: <https://nus.org.ua/about/formula/> (in Ukrainian)

19. Pro zatverdzhennia Derzhavnogo standartu pochatkovoï osvity: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 21 liutoho 2018 r. № 87 [On approval of the State standard of primary education: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of February 21, 2018 № 87]. Retrieved from: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osvity> (in Ukrainian)

20. Pro osvit: Zakon Ukrainy vid 05.09.2017 № 2145-VIII. Data onovlennia: 23.04.2021 [On education: Law of Ukraine of 05.09.2017 № 2145-VIII. Date of update: 23.04.2021] (2017). *Vidomosti Verkhovnoi Rady (VVR)*, 38–39. St. 380. Retrieved from: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (in Ukrainian)

21. Pro povnu zahalnu seredniu osvit: Zakon Ukrainy vid 16.01.2020 № 463-IX. Data onovlennia: 01.05.2021 [On complete general secondary education: Law of Ukraine of 16.01.2020 № 463-IX. Date of update: 01.05.2021]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady (VVR)*. № 31. St. 226. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> (in Ukrainian)

22. Sinelnikova N. O. (2018). Pidhotovka maibutnix uchyteliv pochatkovoï shkoly do pedahohichnoi vzaiemodii z batkamy zasobamy IKT [Preparation of future primary school teachers for pedagogical interaction with parents by means of ICT]. *Informatsiini tekhnologii i zasoby navchannia*, 67(5), 226–238. (in Ukrainian)

23. Tolokonnikova N. M., Vasylykiv O. Iu. (2017). Zastosuvannia IKT u realizatsii STEM-osvity na urokakh pryrodnychoho tsykladu [Application of ICT in the implementation of STEM-education in the lessons of the natural cycle]. *Naukovi zapysky. Serii: Problemy metodyky fizyko-matematychnoi i tekhnolohichnoi osvity*, 4(11). (in Ukrainian)

24. Khairullina, Yu. O. (2014). Pokaznyky miry sformovanosti svitohliadnoi kultury osobystosti [Indicators of the degree of formation of the worldview culture of the individual]. *Politolohichniy visnyk*, 72, 77–84. (in Ukrainian)

25. Khytra, Z. M. (2010). Problema formuvannya svitohliadnykh oriientyriv suchasnoho vchytelia pochatkovoï shkoly: Profesiina adaptatsiia molodoho vchytelia v umovakh zmin tsinnisnoi paradyhmy suspilstva [The problem of formation of worldviews of a modern primary school teacher: Professional adaptation of a young teacher in the conditions of changes in the value paradigm of society: materials All-Ukrainian. scientific-practical conference]: *Materialy Vseukr. naukovopraktychnoi konferentsii* (pp. 93–96). Kyiv: Kyivsk. un-t im. Borysa Hrinchenka. (in Ukrainian)

26. Dovbnya V. M. (2018). New Ukrainian school: an attempt of philosophical and anthropological comprehension. *Philosophy of Education*, 22(1), 240–258.

27. EdCamp (2021). (Non) conferences for professional growth of school teachers. Retrieved from: <https://www.edcamp.org.ua/>

28. Gómez-Trigueros, I. M., Ruiz-Bañuls, M., & Ortega-Sánchez, D. (2019). Digital literacy of teachers in training: Moving from ICTS (information and communication technologies) to LKTs (learning and knowledge technologies). *Education Sciences*, 9(4), 274.

29. Gorbunova, N. V., & Kalimullin, A. M. (2017). Simulation of the process of training the future primary school teachers for organizing extracurricular activities. *Elementary Education Online*, 16(4).

30. i stereotypów. *I Międzynarodowa konferencja. Ruch pedagogiczny*, 3-4, 230–236.

31. Kurup, P. M., Li, X., Powell, G., Brown, M. (2019). Building future primary teachers' capacity in STEM: based on a platform of beliefs, understandings and intentions. *IJ STEM Ed*, 6, 10. DOI: <https://doi.org/10.1186/s40594-019-0164-5>

32. Perkins, D. (2014). *Future wise: educating our children for a changing world*. New York: Jossey-Bass, 288 p.

33. Plyska Y. (1994). Edukacja międzykulturowa – w kręgu potrzeb, oczekiwań.

34. Plyska, Y. (2013). Atelier pedagogiczne dla doktorantów SGGW. Wybory i perspektywy. *Biuletyn Północno-Wschodniej Izby Lekarsko-Weterynaryjnej*, 4(50), 93–95.

35. The New Ukrainian School (2017). *Conceptual Principles of Secondary School Reform* (ed. by Mykhailo Gryshchenko). Ministry of Science and Education of Ukraine. Retrieved from: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/Book-ENG.pdf>

36. Yaroshenko O. G., Samborska O. D., Kiv A. E. (2020). An integrated approach to digital training of prospective primary school teachers. *Proceedings of the 7th Workshop on Cloud Technologies in Education (CTE 2019), Kryvyi Rih, Ukraine, December 20, 2019. CEUR Workshop Proceedings*, 2643, 94–105. Retrieved from: <http://ceur-ws.org/Vol-2643/paper04.pdf>